

Ministerieel besluit tot voorlopige bescherming als monument van het ensemble van de Sint-Jacobskerk, het kerkhof, de voormalige pastorie met tuin en het voormalig schooltje in Diksmuide (Sint-Jacobskapelle)

DE VLAAMSE MINISTER VAN BUITENLANDS BELEID EN ONROEREND ERFGOED,

Gelet op het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, artikel 6.1.1, laatst gewijzigd bij het decreet van 4 april 2014;

Gelet op het besluit van de Vlaamse Regering van 25 juli 2014 tot bepaling van de bevoegdheden van de leden van de Vlaamse Regering, artikel 6, 1°;

Gelet op het advies van het college van burgemeester en schepenen van Diksmuide, gegeven op 19 augustus 2015, waarvan de behandeling is opgenomen in bijlage;

Gelet op het advies van de departementen of agentschappen van de Vlaamse overheid, bevoegd voor ruimtelijke ordening, woonbeleid en onroerend erfgoed, leefmilieu, natuur en energie, mobiliteit en openbare werken, landbouw en visserij, waarvan de behandeling is opgenomen in bijlage;

Gelet op het advies van de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed, gegeven op 12 oktober 2015, waarvan de behandeling is opgenomen in bijlage;

Overwegende het waarderend onderzoek dat gevoerd werd voor het ensemble van de Sint-Jacobskerk, het kerkhof, de voormalige pastorie met tuin en het voormalig schooltje in Diksmuide (Sint-Jacobskapelle) waarvan de resultaten zijn opgenomen in het administratief dossier;

Overwegende de culturele waarde van het ensemble van de Sint-Jacobskerk, het kerkhof, de voormalige pastorie met tuin en het voormalig schooltje:

De wederopbouwkerk van Sint-Jacobskapelle getuigt, net als zijn verwoeste voorganger, van de middeleeuwse pelgrimage naar Santiago de Compostella, een cultureel fenomeen dat in geheel Europa gebouwde sporen naliet. Naast de naamgeving van het dorp en de patroonheilige van de kerk, verwijzen ook het glasraam in het koor, het polychrome heiligenbeeld van Sint-Jacob en vooroorlogse klokje met inscriptie "Ic heete Jacob 1594" naar deze pelgrimage.

Het volledig verwoeste en daarna herbouwde dorp, met kerk, kerkhof, pastorie en schooltje als kern, vormt een belangrijke getuige van de Eerste Wereldoorlog, die de frontstreek jarenlang in zijn greep hield. De Groote Oorlog betekende voor Europa een culturele breuk met de "lange 19de eeuw", getypeerd door een geloof in het positieve van de vooruitgang.

Overwegende de historische waarde van het ensemble van de Sint-Jacobskerk, het kerkhof, de voormalige pastorie met tuin en het voormalig schooltje:

Gelegen achter de eerste Belgische verdedigingslinie, werd de kerk reeds in december 1914 gedeeltelijk verwoest door Duitse beschietingen, waarna de nog rechtop staande koorgevel door het Belgische leger gebruikt werd als observatiepost.

Na de controverse over een mogelijk behoud van de kerkruïne als gedenksite, werd de kerk met pastorie en school in 1923-1925 toch in situ herbouwd. Hierdoor kreeg de teruggekeerde bevolking opnieuw het herkenningspunt van de oude skyline. Het ensemble van kerk, pastorie en klassenvleugel vormt een baken in het open landschap van het polderdorp.

De beelden van de landbouwheiligen Blasius en Cornelius houden verband met de landbouwbevolking die in de wederopbouwperiode de gronden in het kleine Sint-Jacobskapelle opnieuw in cultuur bracht.

De wederopbouwkerk van Sint-Jacobskapelle roept de vooroorlogse kerk met zijn 13de- en 15de-eeuwse bouwfases op.

Het kerkhofperceel is quasi ongewijzigd ten opzichte van de Ferrariskaart (1770-1778). De geselecteerde graftekens vormen een belangrijke materiële getuige van de dorpsgeschiedenis, ook van vóór 1914. De roepsteen op het kerkhof getuigt van een oude, weggedeelde traditie. De afboording van het kerkhof met bomen is representatief voor het historische dorpsbeeld in Vlaanderen. Erg uitzonderlijk is het kerkhof van Sint-Jacobskapelle omkranst door twee rijen opgaande bomen, onderling verbonden door hagen.

Overwegende de architecturale waarde van het ensemble van de Sint-Jacobskerk, het kerkhof, de voormalige pastorie met tuin en het voormalig schooltje:

De representatieve dorpsgebouwen kerk, pastorie en school zijn ontworpen door wederopbouwarchitect Camille Van Elslande (Veurne, 1890-1962). Hij herbouwde de kerk - een uitzonderlijk gebouwtype binnen zijn oeuvre - op de bestaande grondvesten en naar de vooroorlogse volumewerking. Naast de reminiscenties aan de vooroorlogse bouwgeschiedenis en het versterken van gotische elementen zoals het spitsboograam in het koor, voegde hij elementen uit de Vlaamse renaissance toe. In het kerkinterieur wordt de reminiscentie aan de vooroorlogse bouwfases gecombineerd met een meer eigentijdse volume- en ruimtewerking. Constructieve elementen, zoals de vensteromlijstingen, de korbogenarcade en de zware gordelbogen ter hoogte van het klokkentorentje, worden benadrukt in verzorgd metselwerk.

Voor de pastorie greep architect Van Elslande terug naar een 17de- of 18de-eeuwse boerenwoning in de Veurnse polderstreek, in 1917 gefotografeerd door de Mission Dhucque. Van dit huis werden de trapsgewijze volumeopbouw, de streekeigen hoge opkamer en de opvallende klokgevel met getorst bakstenen topstuk overgenomen. Ook de houten kruiskozijnen met beluikte benedenvakken zijn ontleend aan de traditionele landelijke architectuur. Verfraaiende elementen uit de Vlaamse renaissance zoals de aedicula-nis boven het rondboogportaal en de boogvelden met schelpmotief in geschaafde baksteen accentueren de status als pastorie.

De school vormt het derde element in de wederopbouwcluster. De verzorgde zijgevels van de klassenvleugel refereren zowel aan de architectuur van de pastorie als aan deze van de kerk. Doordat de rechter zijgevel een rechte hoek vormt met de voorgevel van de pastorie, ontpint zich een architecturale dialoog tussen deze tuitgevel en de klokgevel van de pastorie. De oculi refereren op hun beurt aan de oculi in de noordbeuk en het zijportaal van de kerk.

Kerk, pastorie en schooltje met speelplaats vormen zo een samenhangend architecturaal geheel. Het kerkhof met dubbele bomenrij completeert het bewust pittoreske en afwisselende totaalbeeld.

Overwegende de artistieke waarde van het ensemble van de Sint-Jacobskerk, het kerkhof, de voormalige pastorie met tuin en het voormalig schooltje:

De 16de-eeuwse grafzerk van een kerkmeester werd uit de puinen gered en is bewaard in de heropgebouwde Sint-Jacobskerk.

Het sobere kerkinterieur is gericht op het kleurrijke glasraam van Sint-Jacob de Meerdere in het koor, dat in 1949-1950 geplaatst werd door de Brugse glasschilder Camiel Annys. Het tabernakel van het hoogaltaar en het zijaltaar worden gekenmerkt door verzorgd neogotisch houtsnijwerk. Op het tabernakel van het hoofdaltaar vormt het koperen kruis met opschrift "*Ave cruce spes unica*" een ensemble met het altaar. Ook twee koperen luchters en een dito godslamp zijn neogotisch opgevat. De gesigndeerde, polychrome gipsen heiligenbeelden (Blasius, Jacobus, Cornelius, Sint-Jozef en Onze-Lieve-Vrouw) op in de muur verankerde consoles vormen een waardevol ensemble, dat in de wederopbouwperiode aan de kerk geleverd werd door het Brugse bedrijf Jacquart-Carreer. De geselecteerde graftekens op het kerkhof geven een kwalitatief en representatief beeld van de artistieke evolutie van graftekens vanaf het einde van de 19de eeuw.

Overwegende de artistieke waarde van de cultuurgoederen die integrerend deel uitmaken van de kerk:

Het tabernakel van het zijaltaar wordt gekenmerkt door verzorgd neogotisch houtsnijwerk. Op het tabernakel van het hoofdaltaar vormt het koperen kruis met opschrift "*Ave cruce spes unica*" een ensemble met het altaar.

De gesigndeerde, polychrome gipsen heiligenbeelden (Blasius, Jacobus, Cornelius, Sint-Jozef en Onze-Lieve-Vrouw) op in de muur verankerde consoles vormen een waardevol ensemble, dat in de wederopbouwperiode aan de kerk geleverd werd door het Brugse bedrijf Jacquart-Carreer.

Door hun artistieke waarde dragen deze cultuurgoederen ook bij tot de artistieke waarde van de kerk.

BESLUIT:

Artikel 1. Met toepassing van artikel 6.1.1 tot en met artikel 6.1.11 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 en artikel 6.2.1 van het Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014 worden de volgende onroerende goederen voorlopig beschermd als monument:

Het ensemble bestaande uit:

De Sint-Jacobskerk, met inbegrip van de cultuurgoederen, het kerkhof met graftekens en houtig erfgoed, Sint-Jacobsplein 5, Diksmuide (Sint-Jacobskapelle), bekend ten kadaster: 10de afdeling, sectie B, perceelnummer 51B.

De cultuurgoederen die mee worden beschermd, zijn als bijlage bij dit besluit gevoegd.

De voormalige pastorie met tuin, Sint-Jacobsplein 3, Diksmuide (Sint-Jacobskapelle), bekend ten kadaster: 10de afdeling, sectie B, perceelnummers 52C en 56B.

Het voormalig schooltje, Sint-Jacobstraat 2, Diksmuide (Sint-Jacobskapelle), bekend ten kadaster: 10de afdeling, sectie B, perceelnummer 59P (deel).

De voorlopig beschermde onroerende goederen zijn aangeduid op het plan dat als bijlage bij dit besluit wordt gevoegd.

De fotoregistratie van de fysieke toestand van de voorlopig beschermde goederen wordt als bijlage bij dit besluit gevoegd.

Art. 2. Het ensemble van de Sint-Jacobskerk, het kerkhof, de voormalige pastorie met tuin en het voormalig schooltje in Diksmuide (Sint-Jacobskapelle) heeft een culturele,

historische, een architecturale en een artistieke waarde. De cultuurgooederen die mee worden beschermd, hebben een artistieke waarde. Het geheel wordt getypeerd door de volgende erfgoedkenmerken en erfgoedelementen:

Het ensemble van kerk, pastorie en de klassenvleugel dateert uit de wederopbouwperiode en is ontworpen door architect Camille Van Elslande. De volumes van de pastorie en de klassen liggen aan de rand van het kerkhof, dat omkranst is door een dubbele cirkel van opgaande bomen. Het trapsgewijze dakenspel en het kleurenspeel van gele baksteen en rode pannen tekenen zich af tegen het hogere kerkvolume met daken en klokkentorentje in blauwe leien. Van tussen de bomen ontstaan wisselende zichten op de opkamer van de pastorie en op de klassenvleugel.

De plattegrond van de georiënteerde *Sint-Jacobskerk* ontvouwt een pseudobasilicaal schip, met een éénbeukig koor met rechte sluiting. De sacristie is quasi vrijstaand ten noordoosten van het koor. Het kleine, rechthoekige volume van één travee dat ter hoogte van de eerste travee haaks op de noordbeuk geplaatst is, was volgens het grondplan bedoeld als zijportaal, doch kreeg nooit deze functie. De hoge middenbeuk en de smallere zijbeuken zijn gevat onder een doorgetrokken leien zadeldak. Het leien klokkentorentje ter hoogte van de vierde travee van het schip, heeft een vierkante basis met telkens drie gekoppelde galmgaten, en is bekroond door een ingesnoerde achzijdige spits.

De westgevel en de koorgevels worden gemarkeerd door steunberen met versnijdingen, bij de westgevel met erg fors karakter. De punt- en tuitgevels zijn voorzien van aandaken met leien afdekking, de gevels van sacristie en zijportaal bijkomend van vlechtingen. De westgevel is gemarkeerd door een korfboogportaal (houten poort met smeedijzeren hengsels), en erboven een breed spitsboogvenster met bakstenen maaswerk, beide gevat in een omlijsting van profielbakstenen. De afzaat van het venster is doorgetrokken over de volledige breedte van de westgevel.

De zijbeuken zijn geritmeerd door gekoppelde korfboogramen, verdiept in een korfboognis. De meer gesloten vierde travee is voorzien van een korfboogdeur (zuidbeuk) en een oculus (noordbeuk). De oculi in een omlijsting van profielbakstenen worden herhaald in het 'zijportaal'. De puntgevel van dit volume is boven het korfboogvenster, uitgewerkt met een aedicula-nis in verzorgd metselwerk van geschaafde baksteen, refererend aan de Vlaamse renaissance.

De traveeën van het koor zijn opengewerkt met geprofileerde spitsboogvensters. Tegen de koorsluiting is een grafsteen uit de tweede helft van de 14de eeuw opgesteld.

De sacristie is opengewerkt door rechthoekige vensters met geometrisch traliwerk, verdiept in een geprofileerde steekboognis. De zuidgevel wordt gekenmerkt door blauwhardstenen bolkozijnen, de verder blinde noordgevel door een korfboogdeur. De blinde oostzijgevel wordt gekenmerkt door een uitkragende verzorgde schoorsteen, en eronder drie ingemetselde grafstenen uit einde 19de eeuw.

Het bepleisterde kerkinterieur wordt gemarkeerd door het verzorgde metselwerk in profielbakstenen van de korfbogige scheibogen tussen de middenbeuk en de zijbeuken, en de omlijstingen van vensters, deuren en nissen. De scheibogen rusten op natuurstenen zuilen met dito achthoekige sokkel en kapiteel. De velden tussen de scheibogen zijn afgelijnd door een baksteenfries. De hoge spitsgewelven van de middenbeuk, aanzettend op een lage korfbogenarcade en natuurstenen zuilen, creëren het beeld van een omgekeerde scheepsromp. Dit versterkt de zichtas op het koor met het kleurrijke glasraam.

De middenbeuk en het koor zijn overwelfd door bepleisterde spitsstongewelven met kruin- en gordelribben, en ijzeren trekstangen. In de middenbeuk zetten de gewelven laag aan op de scheibogen, waardoor ze een grotere hoogte hebben. In het koor is het omgekeerd: de gewelven zetten er hoog aan op een houten kroonlijst, waardoor ze een kleinere hoogte hebben.

De smalle vierde travee van de middenbeuk is gevat tussen bakstenen gordelbogen en sluit, door het lagere gewelf, visueel reeds aan bij het koor. De zware gordelbogen ondersteunen het klokkentorentje. Een mangat in het gewelf geeft het torentje aan. De

kleine klok met inscriptie "*Ik heete Jacob 1594*" vormt een relict van de vooroorlogse kerk en verwijst naar de middeleeuwse pelgrimage naar Santiago de Compostella. De smalle en lage zijbeuken zijn voorzien van vierkant gemodelleerde, houten cassetteplafonds.

Het interieur wordt verder gekenmerkt door verzorgd neogotisch binnenschrijnwerk van het houten tochtportaal met daarboven de balustrade van het doksaal en de orgelkast, en de deuren. De tegelvloer is uitgewerkt in geelzwarte motieven. De schouw in de sacristie heeft een schouwmantel van gesinterde baksteen, met uitsparing van een roodbakstenen boog.

Het grote glasraam in de koorsluiting werd in 1949-1950 ontworpen door De Craemer (Gent) en uitgevoerd door glasschilder Camiel Annys (Brugge). De geschiedenis van het dorp wordt afgebeeld vanaf het ontstaan in 1247. De centrale figuur van Sint-Jacob is geflankeerd door de wapenschilden van onder meer Sint-Jacobskapelle, de moederparochie Esen en de 15de-eeuwse ridder en financier Jacob de Visch. De overige ramen zijn ingevuld met glas-in-lood in geometrische motieven.

Het hoofdaltaar dateert uit de wederopbouwperiode. Op de witmarmeren tafel met zuilen is het houten tabernakel geplaatst. Het tabernakel is uitgewerkt met neogotisch traceerwerk en opschriften, in de deurtjes met medaillons met voorstelling van kelk en Lam Gods. Op dit tabernakel is in een koperen baldakijn het koperen kruis met opschrift "*Ave cruce spes unica*" geplaatst. Het koorgewelf is versierd met twee nagelvaste, houten basreliëfs van engelen, met vergulding. In een nis ter hoogte van vierde travee van het schip is het smalle neogotische zijaltaar opgesteld. Dit houten altaar is drieledig opgebouwd met een bekronende baldakijnnis met driepas. De blauwhardstenen doopvont met neogotisch deksel in eikenhout dateert uit de wederopbouwperiode. Rondom de doopvont in de zuidbeuk is sierlijk geometrisch ijzeren hekwerk voorzien.

De 16de-eeuwse, laatgotische grafzerk van kerkmeester Heyndryck Moenin overleefde de oorlogsvernietiging en werd bij de wederopbouw rechtstaand in een nis in de zuidbeuk ingemetseld.

Aan het gewelf in het schip zijn twee neogotische, koperen luchters opgehangen. Aan het gewelf in het koor is een koperen godslamp opgehangen.

Het sobere kerkinterieur wordt verder gekenmerkt door polychrome beelden in gips, geplaatst op in de muur verankerde consoles in gips. De heiligenbeelden van Blasius, Jacobus, Cornelius, Sint-Jozef en Onze-Lieve-Vrouw zijn gesigneerd door "*L. Jacquart-Carreer Zilverstraat 8 Brugge*".

Van de oude grafrituelen getuigen de 16de-eeuwse grafzerk in de kerk en de grafplaten die tegen de kerk zijn geplaatst of ingemetseld zijn in de kerkmuren. In de oostgevel van de sacristie zijn drie 19de-eeuwse blauwhardstenen grafplaten bewaard. Twee grafplaten zijn ingemetseld, één is dwars op de muur geplaatst. Tegen de oostelijke koorsluiting is een grafplaat uit de tweede helft van de 14de eeuw bewaard. Het betreft een vloerzerk uit de vooroorlogse kerk. De zerk, waarvan de bovenhelft verdwenen is, toont een vervaagde afbeelding van een priester in kazuifel, staande in een gotische nis, met aan de voeten een leeuw of een hond.

Het huidige *kerkhof* is naar analogie met het vooroorlogse beeld omkranst door twee rijen opgaande bomen. Een dubbele tot rechte muren geschoren omhaging (beuk, haagbeuk en in beperkte mate ligustrum) verbindt deze bomenrijen tot een afgelijnde, niet verharde processieweg rond het kerkhof. De bomenrijen vertonen een gemengd karakter van opgaande lindes, paardenkastanjes en ook enkele beuken. Op de noordoosthoek van het kerkhof, bij de sacristie, staat een beuk met indrukwekkende stamomtrek. De paardenkastanjes zijn voornamelijk gegroepeerd in de noordelijke en zuidelijke buitenkrans. Het kerkhof is één groot grasveld, waarin de graftekens opgesteld zijn. Aan de noordzijde van de kerk liggen de oudste graftekens, met grotere concentratie langs het toegangspad naar het westportaal. Het calvariekruis is opgesteld tegen de westzijde van de sacristie.

De voor behoud geselecteerde graftekens:

41 van de in totaal ca. 98 graftekens op het kerkhof werden voor behoud geselecteerd. Deze graftekens worden exhaustief opgelijst in de "fotoregistratie van de fysieke toestand

bij het ministerieel besluit tot voorlopige bescherming als monument van het ensemble van de Sint-Jacobskerk, het kerkhof, de voormalige pastorie met tuin en het voormalig schooltje". In het bijschrift van de foto's (genummerd van 1 t.e.m. 41) wordt telkens verduidelijkt of het volledig grafteken dient behouden te worden of enkel de grafstèle.

De hieronder vermelde graftekens vormen slechts enkele voorbeelden van de selectie van de te behouden graftekens.

In perk A (zuidzijde van het kerkhof) is één grafteken voor behoud geselecteerd, met name de grafstèle van Theophile Moerman (ca. 1956), oudstrijder van 1914-1918.

De 40 voor behoud geselecteerde graftekens in perk B (noordzijde van het kerkhof) getuigen van de historische samenstelling van de dorpsgemeenschap én illustreren de diversiteit van graftekens in een plattelandscontext. De sociale stratigrafie vanaf de late 19de eeuw is herkenbaar in opschriften en materiaalgebruik, van pastoors (voorbeeld Carolus Ludovicus Lambrecht ca. 1911) tot de middenklasse (voorbeeld familie Van Neer-Dumortier ca. 1925 en Leonie Vandaele ca. 1955), en van blauwe hardsteen (voorbeeld Logghe-Desender ca. 1928) tot beton (voorbeeld Alberta Van Toortelboom, Henri Deceuninck). Ook de grafstèle van Cesarine Decap (ca. 1936) illustreert het gebruik van nieuwe materialen en meer bepaald composietsteen tijdens het interbellum. Het kerkhof bewaart ook een aantal traditionele ijzeren kruisen met calvariemotief (voorbeeld Leonie Vandaele). Het grafteken van Henri Leblanc (1872-1946) is verbonden met de roepsteen: Leblanc was de laatste "uitklinker" van het dorp die de kerkgangers de laatste berichten bracht.

Stilistisch en ook aan de hand van de sterfdata dateren een aantal graftekens van voor 1914. Zo kwam het graf van priester Lambrecht (ca. 1911) ongeschonden uit de oorlog. De Eerste Wereldoorlog is vertegenwoordigd met twee graftekens: een heldenhuldezerk voor Louis Delputte (korporaal bij het 3de Regiment Jagers te Voet, sneuvelde op kerstavond 1914 nabij Sint-Jacobskapelle) en het grafteken voor oudstrijder Moerman. De symboliek van kruisen in boomstamvorm (voorbeeld J. Markey ca. 1895) wordt aangevuld met palmladeren (voorbeeld Logghe-Desender ca. 1928), rozen (voorbeeld familie Deburchgrave-Bulcke, interbellum). De geselecteerde graftekens vertonen een interessante concentratie van porseleinen kruisen, Christusmedaillon of -bas-reliëf (voorbeeld Fredericus Ryheul ca. 1943). Porseleinfoto's geven een persoonlijke toets aan de graftekens (voorbeeld familie Ryheul ca. 1947 en familie Deburchgrave-Bulcke). Slechts uitzonderlijk werden bronsapplicaties toegepast (voorbeeld familie Deburchgrave, bas-reliëf van de graflegging).

De voormalige *pastorie* sluit ten oosten bij de Sint-Jacobskerk en het kerkhof aan. De voortuin is afgesloten met een laag bakstenen muurtje, hekpijlers en ijzeren hekken. De geelbakstenen pastorie onder zadeldaken (rode mechanische pannen, geknikte dakoverstek) is herbouwd naar een foto van de boerenwoning van het "*Speelhof*" in Veurne, op 19 april 1917 gemaakt door de Mission Dhuicque. De gelijkenis tussen het volume van de wederopbouwpastorie en dat van de genoemde boerenwoning is dan ook groot: de driedelige, trapsgewijze volumeopbouw met de streekeigen opkamer als hoogst gelegen ruimte wordt volledig overgenomen, weliswaar in spiegelbeeld. Ook de zijgevel (ten noorden) van de opkamer onder hogere nok werd herbouwd naar deze van de boerenwoning: klokgevel met inzwenkende belijning en getorst bakstenen topstuk. De overige zijgevels (de zuidgevel, de gevel van de haakse achterbouw van het lage huisgedeelte en de gevels tussen de verspringende daken) zijn uitgewerkt als tuitgevel met aandaken en vlechtingen, en voor de tussengevels en de achterbouw ook met sierlijke schoorstenen. Het dakvenster boven de deur refereert aan het laadvenster van de boerenwoning.

De rechthoekige muuropeningen zijn meestal verdiept in een steekboog, en rusten op een bakstenen afzaat. Voor het houtwerk werd teruggekeerd naar de traditionele houten kozijnconstructies, meestal naar het kruiskozijn met kleine roedeverdeling en beluikte benedenvakken. Het houtwerk is geschilderd in contrasterende kleuren. De keldervensters zijn voorzien van bolkozijnen. De haakse achterbouw is onder meer uitgewerkt met een kloosterkozijn.

De middentraveeën van de naar het kerkkoor gerichte voorgevel vormen het portaal. Boven de rondboogdeur sluit een kleine aedícula-nis in geschaafde baksteen aan. De deur is geflankeerd door kleine rechthoekige venstertjes, verdiept in een rondboognis met schelpmotief in geschaafde baksteen. De rondbogen zijn voorzien van bakstenen druiplijsten, bij het portaal met sierlijke klosvorm. De erg verzorgde bakstenen aedícula-nis en de schelpmotieven refereren aan de Vlaamse renaissance. Ook de sierankers vormen een toevoeging uit de wederopbouwperiode.

Ook in de achtergevel is de driedelige, trapsgewijze volumeopbouw van de pastorie goed herkenbaar. Tegen de blinde achtergevel van de opkamer sluit de lage keuken onder schilddak aan. Het dak van de opkamer wordt gekenmerkt door een hoge schoorsteen.

De interieurindeling en -aankleding is deels bewaard. Een schuin geplaatste hoekschouw, uitgewerkt met eenvoudige houten schouwlijsten, is bewaard. De houten trap is uitgewerkt met een verzorgde trappaal met afgeschuinde hoeken en gedraaide trapspijlen.

De omringende tuin gaat terug op het historische pastorieperceel. Een scheidingsgracht bakent het perceel ten oosten af, met een aantal bewaarde oude knotbomen. Het formele voortuintje van de pastorie is afgesloten met sierlijk ijzeren hekken op een bakstenen muurtje. De toegangspoortjes zijn gevat tussen hekpijlers. De aanleg met kasseipaden en de beplanting met lage, in vorm gesnoeide buxushaagjes, rozen en kruidachtigen, past typologisch bij de aanleg rond een pastorie. Ten noorden van de pastorie is de boomgaard bewaard met onder meer appel-, peren- en pruimenbomen, en enkele grote, bolvormig gesnoeide buxussen.

Van het voormalige *schooltje* zijn de klassenvleugel, de vroegere speelkoer en overdekte speelplaats (parallel met de klassen) bewaard. De lage, langgestrekte klassenvleugel vormt een geelbakstenen volume onder zadeldak (rode mechanische pannen), met dakoverstek op sierlijke houten klossen. De symmetrisch opgebouwde westgevel is als belangrijkste gevel naar de speelplaats gericht. De centrale deur geeft de vroegere gang aan die de scheiding tussen de twee klassen vormde. Deze deur is geflankeerd door telkens drie hoge klasvensters met bewaard geschilderd houtwerk met grote roedeverdeling.

De verzorgde zijgevels zijn uitgewerkt als tuitgevels met uitkragende schoorstenen, geflankeerd door oculi. De klassenvleugel is parallel met de nok van de pastorie, doch iets westelijker ingeplant, zodat een rechte hoek ontstaat tussen de zijgevel van de klassen en de voorgevel van de pastorie. Hierdoor staan de klassen in een architecturale relatie tot de met een klokgevel uitgewerkte opkamer van de pastorie. De oculi in de rechter zijgevel van de klas refereren ook aan de oculi in de noordbeuk en het aansluitende 'zijportaal' van de kerk. De bijna vierkante, voorliggende "speelkoer" is bewaard als open ruimte. De zuidzijde van de speelkoer is afgezoomd met een eenvoudige, hoge bakstenen muur met ritmerende pijlers en poortje met toegang vanuit de pastorie- en kerkomgeving. De westzijde van de speelplaats is afgeboord met een gebouw onder lessenaarsdak, dat fungeerde als "overdekte speelplaats". In de hoge buitenmuur aan de westzijde, is het korfboogpoortje bewaard waarlangs de leerlingen binnenkwamen. De lange achtergevel van de klassen is blind. De klassen bewaren geen waardevolle interieurelementen.

Art. 3. Voor het als monument beschermde ensemble gelden de volgende beheersdoelstellingen:

De algemene doelstelling van de bescherming is het behoud van de erfgoedkenmerken en erfgoedelementen, en van de cultuuroederen. De bescherming van het ensemble beoogt het behoud van de architectuur, de geselecteerde graftekens en het houtig erfgoed op het kerkhof.

De architectuur, de typologie, de volumewerking, de ruimtewerking en de vormtaal van de Sint-Jacobskerk, de voormalige pastorie en het voormalig schooltje dienen herkenbaar en leesbaar te blijven. De beeldwaarde en het karakter van de kerkhofbeplanting dienen bewaard te blijven. De voor behoud geselecteerde graftekens dienen bewaard te blijven.

Voor de kerk en de cultuurgoederen die er integrerend deel van uitmaken:

Ook voor het kerkinterieur dienen de erfgoedkenmerken en erfgoedelementen, met inbegrip van de cultuurgoederen, integraal behouden te blijven. Dit veronderstelt het behoud van de oorspronkelijke, nagelvaste aankleding en elementen zoals onder meer het altaar en de doopvont. De oorspronkelijke afwerking van de wanden en de vloeren dient behouden te blijven, ook indien verborgen achter secundaire afwerkingen.

De kerk bewaart tot op vandaag zijn oorspronkelijke functie in verband met de eredienst, deze kan ongewijzigd verdergezet worden. Een herbestemming die de draagkracht van het gebouw niet overschrijdt - afgetoetst met de stedenbouwkundige randvoorwaarden - behoort eventueel tot de mogelijkheden. Een herbestemming mag echter geen negatieve impact hebben op de erfgoedkenmerken en erfgoedelementen, met inbegrip van de cultuurgoederen.

Voor het kerkhof, het houtig erfgoed en de voor behoud geselecteerde graftekens:

Voor het kerkhof kunnen zachte nevenfuncties overwogen worden voor zover ze verenigbaar zijn met de erfgoedkenmerken en erfgoedelementen. Het beeld van het kerkhof mag hierdoor niet in de verdrukking komen.

Het behoud in situ van de menselijke resten wordt aanbevolen. Menselijke resten verdienen respect. Daarnaast kunnen ze informatie geven over leefpatronen en -gewoontes, ziektes en gezondheid, kunnen ze inzicht verschaffen in demografische evoluties en andere mogelijke vraagstellingen. Wanneer ontgraving noodzakelijk is (bijvoorbeeld bij plaatsgebrek in het graf of op de begraafplaats, of bij een nabestemmingen conform het Besluit van de Vlaamse regering van 14 mei 2004) worden de grafinhouden best voorafgaand aan de ontgraving aangeboden aan een wetenschappelijke instelling voor onderzoek. In onderling overleg tussen de eigenaar van de begraafplaats en de wetenschappelijke instelling kunnen dan de graad van wetenschappelijke begeleiding, taakverdeling, ondersteuning, ... worden bepaald. Is er geen interesse vanuit de wetenschappelijke wereld of kan er geen consensus over de modaliteiten worden bereikt, dan worden de beenderen behandeld volgens het Besluit van de Vlaamse regering van 14 mei 2004.

Het beeld van de dubbele rij van opgaande bomen dient ook in de toekomst gerespecteerd te worden. Samen met de hagen werkt dit zeer structurerend. Zowel paardenkastanjes, beuken als linden (op vandaag de overwegende boomsoort) zijn erg geschikt voor een rijzig boombeeld.

Voor de pastorie en de pastorietuin:

De pastorie bewaart tot op vandaag een deel van zijn oorspronkelijke functie met name de woonfunctie. Deze kan ongewijzigd verdergezet worden. Een herbestemming die de draagkracht van het gebouw niet overschrijdt - afgetoetst met de stedenbouwkundige randvoorwaarden - behoort eventueel tot de mogelijkheden. Een herbestemming mag echter geen negatieve impact hebben op de erfgoedkenmerken en erfgoedelementen. Bij onderhoud, restauratie en/of een eventuele herbestemming dient terdege rekening gehouden te worden met de waardevolle interieurelementen.

De recente garage ten zuidwesten van de pastorie vormt geen onderdeel van de erfgoedkenmerken en erfgoedelementen.

Voor de klassenvleugel, de speelkoer en de overdekte speelplaats van het schooltje:

De huidige functie (garage, opslag) vormt een wijziging ten opzichte van de oorspronkelijke functie. Deze functie is niet problematisch en kan desgewenst ongewijzigd verdergezet worden. Een nieuwe herbestemming die de draagkracht van het

gebouw niet overschrijdt - afgetoetst met de stedenbouwkundige randvoorwaarden - behoort eventueel tot de mogelijkheden. Een herbestemming mag echter geen negatieve impact hebben op de erfgoedkenmerken en erfgoedelementen. De klassen hebben geen interieurwaarden.

Art. 4. Voor het als monument beschermde ensemble gelden de volgende voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud:

De zakelijkrechthouder en de gebruiker van een beschermd goed zijn verplicht de instandhouding en het onderhoud ervan te verzekeren door:

- 1° het goed als een goede huisvader te beheren en de nodige voorzorgsmaatregelen te nemen tegen schade ten gevolge van brand, blikseminslag, diefstal, vandalisme, wind of water;
- 2° de toestand van het goed regelmatig te controleren;
- 3° regulier onderhoud uit te oefenen;
- 4° onmiddellijk passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen te nemen in geval van nood;
- 5° gerestaureerde klokken regelmatig in werking te stellen volgens de regels van de kunst.

Voor de kerk en de cultuurgoederen die er integrerend deel van uitmaken:

Het kerkgebouw dient gevrijwaard te blijven. Wijzigingen en nieuwe toevoegingen zijn enkel mogelijk indien deze het karakter en de waarde van de gebouwen niet schaden.

De goederen opgenomen in de lijst van cultuurgoederen dienen in situ behouden te blijven. Indien aangetoond kan worden dat een cultuurgoed oorspronkelijk op één andere plaats in de kerk opgesteld was, kan het binnen de kerk, op deskundige wijze, herplaatst worden.

Voor het kerkhof, het houtig erfgoed en de voor behoud geselecteerde graftekens:

Een kerkhof is een geheel van individuele graven en graftekens gevat in een bepaalde, historisch relevante structuur en dient binnen toekomstig beheer benaderd te worden als een eenheid.

De te behouden graftekens zijn exhaustief opgelijst in de "*fotoregistratie van de fysieke toestand bij het ministerieel besluit tot voorlopige bescherming als monument van het ensemble van de Sint-Jacobskerk, het kerkhof, de voormalige pastorie met tuin en het voormalig schooltje*". In het bijschrift van de foto's (genummerd van 1 t.e.m. 41) wordt telkens verduidelijkt of het volledig grafteken dient behouden te worden of enkel de grafstèle.

Onderstaande voorschriften gelden enkel voor de opgelijste graftekens:

Alle beheerstaken dienen gesteld te worden om de opgelijste graftekens te bewaren.

Het ontgraven van lichamen uit de opgelijste graven, wordt afgeraden zolang daar geen noodzaak voor is.

Indien een kerkhof wordt gesloten, blijven de menselijke resten best begraven op het kerkhof. Een integrale ontgraving bij sluiting is niet toegestaan.

Het kerkhof rond de kerk dient als groene zone ingericht (te blijven) met beplanting eigen aan begraafplaatsen en gebaseerd op de beplanting zoals beschreven in de erfgoedkenmerken en erfgoedelementen. Verharding van de begraafplaats zal zich beperken tot het strikt noodzakelijke voor toegankelijkheid van voetgangers en mindervaliden. Een aantasting van het kerkhof met het oog op het inrichten van parkeergelegenheid of straatverbreding is niet mogelijk.

Voor de zerk uit de tweede helft van de 14de eeuw die opgesteld is tegen de koormuur (buitenzijde), is een meer beschutte opstelling aangewezen, bijvoorbeeld in de kerk.

De rondgang tussen de bomenrijen mag niet verhard worden, zodat het dreefeffect behouden blijft. Bijkomende verharding buiten het verharde pad rondom de kerk en naar het kerkportaal dient vermeden te worden.

Het groene karakter van deze kerkomgeving wordt bijkomend ondersteund door het in stand houden van de grasperken op het kerkhof en tussen de graven.

Voor de pastorie en de pastorietuin:

De pastorie dient gevrijwaard te blijven. Wijzigingen en nieuwe toevoegingen zijn enkel mogelijk indien deze het karakter en de waarde van de gebouwen niet schaden.

Bij de pastorietuin dient de boomgaard bewaard te blijven. Dit veronderstelt een aangepast en oordeelkundig snoei-beheer voor de fruitbomen. Indien noodzakelijk kan overgegaan worden tot het heraanplanten van hoogstamfruitbomen, bij voorkeur van oudere streekgebonden fruitrassen. De hagen dienen oordeelkundig geschoren te worden.

Het kleine formele voortuintje met kasseipaden dient behouden te blijven. Dit veronderstelt het knippen van de buxushagen en het onderhoud van rozen en kruidachtigen. Indien noodzakelijk kunnen de genoemde planten vervangen worden door dezelfde soorten.

Voor de klassenvleugel, de speelkoer en de overdekte speelplaats van het schooltje:

De klassenvleugel (exterieur), de speelkoer en de overdekte speelplaats dienen gevrijwaard te blijven. Wijzigingen en nieuwe toevoegingen zijn enkel mogelijk indien deze het karakter en de waarde van de gebouwen niet schaden.

Art. 5. Voor de volgende handelingen moet een toelating worden aangevraagd (graftekens die niet opgelijst zijn in de "fotoregistratie van de fysieke toestand (...) " zijn van deze bepaling uitgesloten):

Voor de percelen opgenomen in de bescherming:

- 1° het plaatsen, slopen, verbouwen of heropbouwen van een constructie;
- 2° het verwijderen, vervangen, wijzigen of verstevigen van constructieve elementen;
- 3° het verwijderen, vervangen of wijzigen van historische materialen en het toepassen van behandelingen met als doel de historische materialen te reinigen, te herstellen, te verduurzamen of te beschermen tegen verweer en aantasting (de garage ten zuidwesten van de pastorie is van deze bepaling uitgesloten);
- 4° het uitvoeren van de volgende werken aan het dak en de buitenmuren van constructies (de garage ten zuidwesten van de pastorie is van deze bepalingen uitgesloten), en aan de graftekens die opgelijst zijn in de "fotoregistratie van de fysieke toestand bij het ministerieel besluit tot voorlopige bescherming als monument van het ensemble van de Sint-Jacobskerk, het kerkhof, de voormalige pastorie met tuin en het voormalig schooltje":
  - a) het verwijderen, vervangen of wijzigen van dakbedekking en gootconstructies;
  - b) het verwijderen van voegen en het hervoegen;
  - c) het aanbrengen, verwijderen, vervangen of wijzigen van de kleur, textuur of samenstelling van de afwerkingslagen;
  - d) het aanbrengen, verwijderen, vervangen of wijzigen van buitenschrijnwerken, deuren, ramen, poorten, inclusief de al dan niet figuratieve beglazing beslag, hang- en sluitwerk;

- e) het aanbrengen, verwijderen, vervangen of wijzigen van aard- en nagelvaste elementen, smeedijzer en beeldhouwwerk, inclusief nieuwe toevoegingen;
- f) het aanbrengen van opschriften, publiciteitsinrichtingen of uithangborden;
- 5° het uitvoeren van de volgende omgevingswerken:
  - a) het plaatsen of wijzigen van bovengrondse nutsvoorzieningen en leidingen;
  - b) het plaatsen of wijzigen van afsluitingen;
  - c) het aanleggen, structureel en fundamenteel wijzigen of verwijderen van verhardingen, wegen, paden en groenaanleg;
  - d) het rooien, vellen, beschadigen en/of vervangen van bomen en struiken, en elke handeling die een wijziging van de groeiplaats en groeivorm van de bomen en de struiken, tot gevolg kan hebben;
  - e) het aanleggen of wijzigen van verharding of het uitbreiden van bestaande verhardingen;
  - f) het plaatsen of wijzigen van straatmeubilair;
  - g) het aanleggen van sport- en spelinfrastructuur of parkeerplaatsen;
  - h) het structureel en fundamenteel wijzigen van de aanleg van historische tuinen en kerkhoven;
  - i) het wijzigen van het (micro)reliëf.

Voor het interieur van de als monument beschermde kerk en voor de cultuurgoederen die er integrerend deel van uitmaken, en voor het interieur van de pastorie :

- 1° het uitvoeren van destructief materiaaltechnisch onderzoek;
- 2° het uitvoeren van structurele werken en het toevoegen van nieuwe structuren;
- 3° het verwijderen, vervangen of wijzigen van historische materialen en het toepassen van behandelingen met als doel de historische materialen te reinigen, te herstellen, te verduurzamen of te beschermen tegen verweer en aantasting;
- 4° het verwijderen, vervangen of wijzigen van plafonds, gewelven, vloeren, trappen, binnenschrijnwerken, inclusief de al dan niet figuratieve beglazing, lambrisering, beslag, hang- en sluitwerk, en van de waardevolle interieurdecoratie;
- 5° het bepleisteren van niet-bepleisterde elementen of het bepleisteren met een andere samenstelling of textuur, alsook het ontleisteren van bepleisterde elementen;
- 6° het beschilderen van ongeschilderde elementen of het schilderen in andere kleuren of kleurschakeringen of met een andere verfsoort dan de aanwezige;
- 7° het uitvoeren van werken aan en het verplaatsen of verwijderen van de cultuurgoederen.

Voor de klokken opgenomen in de bescherming:

- 1° werken aan de klok zelf: lassen van scheuren, herstel van kronen, stemmingscorrecties, restaureren of vervangen van klepels, het keren van een klok met als doel een nieuw slagvlak te creëren;
- 2° het verplaatsen van een klok, zowel binnen de bestaande klokkenstoel als naar een andere locatie;
- 3° het vervangen van ophangconstructies en luidbalken;
- 4° het uitbreiden van een gelui;
- 5° het restaureren of vervangen van een klokkenstoel, van luidwielen.

Voor de kerk, het kerkhof en de voor behoud geselecteerde graftekens opgenomen in de bescherming:

- 1° het vrijleggen en eventueel ontgraven van een binnenkerkse begraafing;
- 2° het uitvoeren van graafwerken, andere dan het bijzetten van lichamen;
- 3° voor graftekens die ingekleurd zijn op het plan bij het beschermingsbesluit:
  - a) het verwijderen of verplaatsen van graftekens;
  - b) het ontbenen van de graven;

- c) puntsgewijze ontgraving is slechts mogelijk mits expliciete vraag van de familie of indien noodzaak wordt aangetoond;
- 4° voor werken aan graftekens die niet ingekleurd zijn op het plan bij het beschermingsbesluit is geen toelating vereist. Elke beheersdaad mag gesteld worden conform de geplogenheden op de begraafplaats.

Er is geen toelating vereist voor het onmiddellijk nemen van passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen in geval van nood, noch voor de uitvoering van regulier onderhoud van beschermde goederen.

Brussel, 30.03.2016

De Vlaamse minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed,

Geert BOURGEOIS